

В. С. Батиргарєєва, доктор юридичних наук, старший науковий співробітник, директор Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України
ORCID: 0000-0003-2963-8844

ПИТАННЯ БОРОТЬБИ З РЕЦИДИВНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ У МАТЕРІАЛАХ КОНГРЕСІВ ООН ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ ТА ПОВОДЖЕННЯ З ПРАВОПОРУШНИКАМИ

Постановка проблеми. Знаменною подією 2020 року стане проведення у м. Кіото (Японія) XIV Конгресу ООН щодо запобігання злочинності та поведження з правопорушниками. Примітно, що в Кіото вже не вперше проводиться подібний захід. Адже п'ятдесят років тому тут відбувся IV Конгрес ООН. Однак ті питання, що поставали на порядку денному півстоліття тому, знов виявлятимуться у фокусі уваги міжнародної спільноти. Це, зокрема, такі питання, як зв'язок економічного та соціального розвитку світу зі станом правопорушень, породження сучасністю нових злочинних викликів, молодь і злочинність, запровадження ефективних заходів із координації зусиль у сфері планування заходів щодо запобігання злочинності у контексті соціального та економічного розвитку та ін.¹ У цьому зв'язку не можна не погодитися зі слушною думкою В. Ю. Квашиса, що той факт, що «...ці проблеми знов посідають чільне місце в міжнародному порядку денному і, більше того, в останній час вони набули ще більшого значення, говорить про те, що міжнародна спільнота повинна вжити рішучі дії у пошуках ефективних рішень»².

Як бачимо, «старі» проблеми злочинності, що схильні до постійної модернізації, змушують і досі шукати засоби щодо їх нейтралізації навіть у постіндустріальному суспільстві. Серед таких найстаріших проблем злочинності помітне місце відводиться проблемі злочинного рецидивізму,

з якою світ намагається впоратися вже давно. Нагальні питання необхідності та рішучих заходів запобігання рецидивізму спеціально обговорювалися на Третньому Конгресі ООН щодо запобігання злочинності та поведження з правопорушниками (1965, Стокгольм). Разом із тим цієї проблеми торкалися й на Четвертому (1970, Кіото), П'ятому (1975, Женева), Сьомому (1985, Мілан), Восьмому (1990, Гавана), Дев'ятому (1995, Каїр), Дванадцятому (2010, Сальвадор) та Тринадцятому (2015, Доха) конгресах ООН. Але й досі не знайдено будь-якого універсального підходу до її розв'язання, а тому й дотепер не вщухають дискусії із цього приводу. Такий стан речей сприяє тому, що знов і знов тема рецидивізму стає однією із головних тем для обговорення на Конгресах ООН щодо запобігання злочинності та поведження з правопорушниками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Злочинний рецидив як найнебезпечніша частина всієї злочинності, масштаби якого практично не піддаються зменшенню (навіть якщо скорочується рівень злочинних проявів у цілому), та стратегії його скорочення постійно перебувають у фокусі уваги вітчизняних і зарубіжних науковців минулих часів та сучасності. Вагомий внесок у розвиток проблеми, на якому ґрунтуються сучасні погляди, зробили знані правники другої половини XIX – першої третини XX століть: М. М. Гернет, М. М. Гродзинський, А. Ф. Кистяковський, В. І. Куфаєв, М. Д. Сергієвський, М. С. Таганцев, І. Я. Фойницький, М. П. Чубинський та ін. Серед українських учених, погляди яких на розглядувану проблему вирізняються ґрунтовністю, слід згадати М. І. Бажанова, В. В. Голіну, І. М. Даньшина, О. М. Джужу, А. П. Закалюка, А. Ф. Зелінського,

¹ Четырнадцатый Конгресс Организации Объединенных Наций по предупреждению преступности и уголовному правосудию (Киото, Япония, 20–27 апреля 2020 г.). Руководство для дискуссий. А/CONF.234/PM.1. 56 с.

² Квашис В Е, 'К XIV Конгресу ООН по предупреждению преступности и уголовному правосудию: основные проблемы, цели и задачи' (2019) 3 Научный портал МВД России 16

О. М. Литвинова та ін. Разом із тим останнім часом особливий інтерес для нас викликають наукові розвідки іноземних кримінологів і соціологів (S. L. Brown at al. (2008)¹, A. N. Cimino at al. (2015)², D. J. Cooke at al. (2004)³, Y. Dandurand (2016)⁴, D. Finklehor at al. (2007)⁵, P. Gendreau at al. (1996)⁶, K. M. Hennigan at al. (2014)⁷, P. D. Howard at al. (2011, 2013)⁸, N. J. Jones at al. (2010)⁹, T. P. LeBel at al. (2008)¹⁰, R. E. Mann at al. (2010)¹¹, D. S. Nagin (2009)¹², L. J. Rettinger (2010)¹³, P. Smith at al. (2009)¹⁴,

¹ Brown S L, St Amand M D, Zamble E, 'The Dynamic prediction of criminal recidivism: a three-wave prospective study' (2008) 33 Law and Human Behavior 25–45

² Cimino A, Mendoza N, Thieleman K, Shively R, Kunz K, 'Women reentering the community: understanding addiction and trauma-related characteristics of recidivism' (2015) 25 (5) Journal of Human Behavior in the Social Experiment 468–476

³ Cooke D J, Michie C, 'Predicting recidivism in a Scottish prison sample' (1998) 4 Psychology, Crime and Law 169–211

⁴ Dandurand Y, 'Alternative approaches to preventing recidivism: restorative justice and the social reintegration of offenders' in: *Women and Children as Victims and Offenders: Background, Prevention, Reintegration: Suggestions for Succeeding Generations* vol 2 Kury H, Redo S, Shea E (Eds.) (Zurich: Springer International Publishing 2016) 283–299

⁵ Finklehor D, Ormrod R K, Turner H, 'Revictimization patterns in a national longitudinal sample of children and youth' (2007) 31 Child Abuse and Neglect 479–502

⁶ Gendreau P, Little T, Goggin C, 'A meta-analysis of the predictors of adult offender recidivism: what works!' (1996) 34 Criminology 575–608 Doi: 10.1111/j.1745–9125.1996.tb01220.x.

⁷ Hennigan K M, Maxson Ch L, Sloane D C, Kolnick K A, Vindel F 'Identifying high-risk youth for secondary gang prevention' (2014) 37 (1) Journal of Crime and Justice 104–128, DOI: 10.1080/0735648X.2013.831208

⁸ Howard P, Dixon L, 'Developing an empirical classification of violent offences for use in the prediction of recidivism in England and Wales' (2011) 3 Journal of Aggression, Conflict and Peace Research 141–154 (in English); – 'Identifying change in the likelihood of violent recidivism. Causal dynamic risk factors in the OASys Violence Predictor' (2013) 37 Law & Human Behavior 163–174

⁹ Jones N J, Brown S L, Zamble E, 'Predicting criminal recidivism in adult offenders: Researcher versus parole officer assessment of dynamic risk' (2010) 37 Criminal Justice and Behavior 860–882

¹⁰ LeBel Th P, Burnett R, Maruna Sh, Bushway Sh, 'The Chicken and Egg of Subjective and Social Factors in Desistance from Crime' (2008) 5 European Journal of Criminology 131–159 DOI: 10.1177/1477370807087640

¹¹ Mann R E, Hanson R K, Thornton D, 'Assessing risk for sexual recidivism: Some proposals on the nature of psychologically meaningful risk factors' (2010) 22 Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment 191–217

¹² Nagin D S, Cullen F T, Jonson Ch L 'Imprisonment and Reoffending' (2009) 38(1) Crime and Justice 115–200

¹³ Rettinger L J, Andrews D A 'General risk and need, gender specificity, and the recidivism of female offenders' (2010) 37 Criminal Justice and Behavior 29–46

¹⁴ Smith P, Cullen F T, Latessa E J 'Can 14,737 women be wrong? A meta-analysis of the LSI-R and recidivism for female offenders' (2009) 8 (1) Criminology and Public Policy 183–208

S. J. Wormith (2007)¹⁵ etc.). Це зумовлюється необхідністю ознайомлення як із підходами до протидії злочинному рецидивізму, так і з методиками підрахунків кількості рецидивістів і рецидивних правопорушень. Адже у зарубіжній практиці фігурують, на перший погляд, дуже великі цифри злочинного рецидивізму, що змушує розібратися із цією проблематикою більш ретельно і відповісти на запитання: чи настільки гостро обстоїть проблема рецидивізму, наприклад, у країнах усталеної демократії, як про те свідчать цифри? Але у будь-якому разі розглядувана проблема варта того, щоб про неї говорили на міжнародних форумах високого рівня, присвячених запобіганню злочинності та поводженню з правопорушниками, оскільки громадськість не може чекати того часу, коли результати досліджень дозволять вжити ті чи інші дії, і що вже зараз необхідно і бажано діяти на основі серйозних професійних висновків¹⁶.

Метою статті є, по-перше, аналіз положень Конгресів, присвячених злочинному рецидивізму та практиці його запобігання, а, по-друге, з'ясування підходів до обрахування рецидивних злочинів на прикладі окремих країн (США та Великої Британії).

Виклад основного матеріалу. Щоб зрозуміти стурбованість міжнародного товариства проблемою рецидивної злочинності, насамперед необхідно проаналізувати масштаби цього лиха. Уявляється, що поглянути на стан рецидиву доцільно як з позиції зарубіжної практики, так і враховуючи існуючу в Україні систему обліку подібних злочинів.

Що стосується практики обліку рецидиву у Великій Британії, то згідно з методикою Міністерства юстиції цієї країни основні статистичні показники про доведений рецидив дорослих та неповнолітніх правопорушників, які були звільнені після відбування покарання у виді тюремного ув'язнення, включаючи й умовно-дострокове звільнення, або які отримали судимість, не пов'язану із позбавленням волі, чи так звані догану або попередження, обліковуються кожні три місяці, тобто щоквартально. При цьому до уваги беруться будь-які повторні злочини, що вчиняються протягом одного року після винесення судом вироку чи звільнення особи,

¹⁵ Wormith S J, Olver M E, Stevenson H E, Girard L, 'The long-term prediction of offender recidivism using diagnostic, personality, and risk/need approaches to offender assessment' (2007) 4(4) Psychological Services 287–305

¹⁶ Голина В В (ред), Конгрессы ООН по предупреждению преступности и уголовному правосудию: сб материалов в 3 кн (Ред журн «Право України», 2013) Кн 1, 58

винесення їй попередження або догани. Базуючись на такій методиці оцінки стану рецидивної злочинності, можна зробити принаймні два висновки. По-перше, облікові періоди у Великій Британії та в Україні є різними (в Україні цей період складає один рік, а у Великій Британії квартал); по-друге, рецидив у нашій країні рахується від усіх вчинених протягом року злочинів, включаючи й первинну злочинність. Що стосується Великої Британії, то при оцінці масштабів рецидивної злочинності до уваги береться тільки та частина злочинців, що вже потрапляла до орбіти кримінальної юстиції. Цим, власне, й пояснюється значно вищий рівень злочинного рецидивізму у розглядуваній західній країні. Так, наприклад, з липня по вересень 2017 р. у цілому рівень доведеного рецидиву серед перелічених осіб склав 29,3%. При цьому рецидив серед дорослих злочинців дорівнювався 28,7%, серед неповнолітніх – 38,1%. Окремо наводяться дані щодо дорослих, до яких попередньо не застосовувалися заходи, пов'язані з ув'язненням. Цей показник склав 37,2%. Слід відмітити, що показник рецидиву серед дорослих, звільнених з місць позбавлення волі, що призначалося строком менше ніж на один рік дорівнювався 62,2%¹.

За практикою оцінки рівня рецидиву у Сполучених Штатах Америки, нові випадки вчинення правопорушень з боку колишніх ув'язнених обліковуються протягом дев'яти років після їх звільнення. Так, стосовно 401 288 осіб, звільнених у 2005 р., протягом дев'ятилітнього періоду проведено 1 994 000 арештів, тобто у середньому 5 арештів на кожного звільненого ув'язненого. На період із четвертого до дев'ятого рік припадає 60% арештів. При цьому 68% осіб, звільнених у 2005 р., були заарештовані у наступні три роки, 79% – протягом шести років і 83% – у цілому за дев'ять років². Отже, повний обліковий період, протягом якого з'ясовуються кількісно-якісні показники рецидивної злочинності, у США складає 9%. До того ж будь-які розрахунки показників рецидиву злочинів у США проводяться (як й у Великій Британії) стосовно тих осіб, які вже відбували покарання.

Що стосується України, то до 20 листопада 2012 р. відповідна кримінально-правова статисти-

ка велася органами внутрішніх справ. Так, Департамент інформаційних технологій МВС України відомості, що безпосередньо стосувалися проблеми рецидивної злочинності, наводив кількома способами: 1) у статистичній звітності за формою №1 «Єдиний звіт про злочинність» – дані про кількість злочинів, учинених раніше судимими особами; 2) в Експрес-інформації зареєстрованих злочинів (у розрізі регіонів) – кількість злочинів, учинених раніше судимими особами, а також кількість злочинів, що вчинені особами, які раніше скоювали злочини; 3) у статистичній звітності за формою №2 «Звіт про осіб, які вчинили злочини на території України» – дані про кількість осіб, із яких судимість не знята й не погашена; 4) в Експрес-інформації зареєстрованих злочинів (у розрізі регіонів) – кількість осіб, які раніше вчиняли злочини, і кількість осіб, у яких судимість не знята або не погашена. Починаючи з кінця 2012 р. відповідна статистична звітність ведеться органами прокуратури. На теперішній час передбачено такі форми кримінально-правової звітності, як «Єдиний звіт про кримінальні правопорушення» та «Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення». У 2019 р. згідно з Єдиним звітом про кримінальні правопорушення особами, які раніше вчиняли такі правопорушення, в Україні скоєно 57 423 злочини (12,3% від загальної кількості зареєстрованих злочинів). Якщо стати на позицію широкого трактування рецидивної злочинності, ці цифри дають уявлення про так званий кримінологічний рецидив, яким охоплюються злочини, вчинені як рецидивістами, так і особами, з яких судимість знята або погашена, а також тими, які мають судимість за вчинення необережних злочинів³.

Що стосується осіб, із яких судимість не знята та непогашена, то відповідно до іншої звітної форми – Єдиного звіту про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, таких зареєстровано принаймні майже удвічі менше порівняно із числом правопорушень, а саме 25 018 (21,0% від загальної кількості всіх правопорушників). При цьому можна дійти висновку, що до наведеного показника потрапляють і правопорушники, які мають судимість за вчинення необережних злочинних діянь. Таким чином, по-перше, в національній площині приходиться оперувати інколи не зовсім порівнянними цифрами; по-друге, питома вага злочинного

¹ Proven reoffending statistics quarterly bulletin, July 2017 to September 2017. Ministry of Justice of UK. Published 25 July 2019.

² 2018 Update on Prisoner Recidivism: A 9-Year Follow-up Period (2005-2014): Special Report. U. S. Department of Justice. May 2018. NCJ 250975. P. 1.

³ Батиргареева В С, *Рецидивна злочинність в Україні: соціально-правові та кримінологічні проблеми: монографія* (Право, 2009) 159–160

рецидивізму обраховується, виходячи із загальної кількості злочинів або злочинців; по-третє, тривалість облікового періоду у нас складає один рік. Приблизно такий самий підхід спостерігається у більшості держав пострадянського простору. Однак цифри ураженості рецидивною злочинністю, наприклад, у Білорусі та РФ значно вище за Україну. Наприклад, у 2018 р. рівень рецидивної злочинності в Білорусі склав 38%¹. За даними Генеральної прокуратури РФ, у теперішній час понад половину злочинів (57,6%) вчиняють особи, які вже порушували кримінальне законодавство². До речі, якщо в РФ питома вага рецидиву у структурі вчинених злочинів у 2006 р. складала 28,8%, у 2012 р. – 32,3%, то лише останніми роками вона зросла майже удвічі³. Ще раз підкреслимо, що хоча системи обліку приблизно однакові, проте цифри різні, що пояснюється, напевно, вже причинами криміналізації суспільства.

Проте головний висновок, який можна зробити, розглянувши системи обліку випадків рецидиву лише на прикладі кількох країнах, полягає в тому, що будь-яка країна взагалі-то має власні особливості бачення проблеми злочинного рецидивізму та практики її обрахування, не говорячи вже про систему протидії йому. Тим не менш, проблема рецидивізму сьогодні є актуальною як для країн з усталеною демократією, так і для країн так званого третього світу. У Керівництві для дискусій XIV Конгресу ООН щодо запобігання злочинності та поведінки з правопорушниками наголошується: «Хоча у теперішній час відсутні достовірні глобальні статистичні дані щодо рецидивізму, проте з ним стикаються як розвинені, так і ті країни, що розвиваються»⁴. Тому не випадково рецидив злочинів, від якого потерпає як західне, так і східне суспільство, перманентно стає темою для обговорення на Конгресах ООН щодо запобігання злочинності

¹ Браун Е, 'Уровень рецидивной преступности в Беларуси составляет 38%' (Белновости, 25 февраля 2019) <<https://www.belnovosti.by/belarus-v-cifrah/uroven-recidivnoy-prestupnosti-v-belarusi-sostavlyayet-38>> (дата звернення 15. 02. 2020)

² Недюк М, Дагаева К, 'Рецидивисты стали совершать больше преступлений' (Известия из, 13 декабря 2017) <<https://iz.ru/666795/mariia-nediuk-kseniia-dagaeva/retcidivisty-stali-sovershat-bolshe-prestuplenii>> (дата звернення 15. 02. 2020)

³ Антонян Е А, 'Личность рецидивиста: криминологическое и уголовно-исполнительное исследование'(дис д-ра юрид наук Моск гос юрид ун-т им О Е Кутафина, 2014) 4

⁴ Четырнадцатый Конгресс Организации Объединенных Наций по предупреждению преступности и уголовному правосудию (Киото, Япония, 20–27 апреля 2020 г.). Руководство для дискуссий. А/CONF.234/PM.1. С. 28.

та поведінки з правопорушниками. Дійсно, багаторічними спостереженнями правознавців за розвитком кримінальної дійсності, результатами наукових досліджень односпайно констатується якісна відмінність рецидивної злочинності як явища у структурі загальної маси злочинних проявів, що пов'язується перш за все з фактом підвищеної суспільної небезпечності цієї злочинності⁵. Тому варто пригадати про «внесок» факту існування рецидивної злочинності у дестабілізацію суспільства, що головним чином пов'язується з підвищеною суспільною небезпечністю цього злочинного феномену. Так, підвищена суспільна небезпечність рецидивної злочинності визначається, зокрема, її значною потужністю у своєму прагненні до відтворення порівняно зі злочинністю первинною; великою питоною вагою у структурі рецидивної злочинності тяжких та особливо тяжких злочинних діянь; пролонгацією шкідливих наслідків колишнього ув'язнення та подекуди нерівності у відправленні правосуддя⁶; здатністю бути передавальним механізмом злочинного ремесла та досвіду, злочинських традицій та ін., що призводить до виникнення у структурі суспільства особливого соціального прошарку та значного ідеологічного впливу останнього як на свідомість злочинців, так і на масову свідомість законослухняних членів суспільства; у цілому підвищеним ступенем латентності цих злочинних проявів; інтенсивністю заходів, які суспільство й держава мають вживати з метою запобігання рецидивній злочинності та які (заходи), на жаль, виявляються недостатньо ефективними для будь-якого відчутного впливу на рецидив злочинів; культивуванням у суспільній свідомості думки про необхідність посилення суворості кримінальної політики як єдино можливого ефективного засобу боротьби з рецидивною злочинністю тощо.

Переходячи до конкретних кроків міжнародної спільноти щодо обмеження впливу злочинного рецидиву, зауважимо, що ще у 1965 р. на Третньому конгресі ООН щодо запобігання злочинності та поведінки з правопорушниками, який проводився у Стокгольмі (Швеція), була висловлена слушна думка стосовно великого соціального значення

⁵ Батиргареева В С, 33.

⁶ Примітка. На цьому аспекті спеціально наголошено в матеріалах доповіді Третнього конгресу ООН щодо запобігання злочинності та поведінки з правопорушниками (Стокгольм, 9–18 серпня 1965 р.). Більш докладно див.: Доклад Третнього конгресса ООН по предупреждению преступности и обращению с правонарушителями (Стокгольм, 9–18 августа 1965 г.). А/CONF. 26/7.

проблеми рецидивізму та відібрані важливі питання, в результаті обговорення яких, як вважалося, можна було б зробити корисний внесок у розширення знань і практику боротьби, що ведеться в усіх країнах за зниження рецидивізму¹. Недаремно цю тему, поряд із проблематикою соціального прогресу і злочинності, суспільних превентивних заходів, ролі соціальних факторів у запобіганні злочинності та спеціальних запобіжних заходів щодо молодих правопорушників, спеціально винесено на порядок денний для обговорення на зазначеному форумі високого рівня. Окрім цього, під час обговорення проблеми боротьби з рецидивною злочинністю учасникам Конгресу вдалося точно розкрити причини зв'язку молоді та злочинного рецидивізму. Щоб розірвати цей порочний зв'язок, наголошено на більш активному застосуванні до молодих правопорушників та осіб, які вчинили злочин уперше, заходів поза виправними установами, оскільки той, хто знов потрапляє в місця ув'язнення та інші виправні установи, як правило, більш міцно стає на шлях вчинення нового злочину, якщо раніше вже мав місце досвід поміщення в зазначені установи. У той самий час розуміння скорочення тюремного населення є важливим з позиції спроби вирішити одвічний спір, що триває й дотепер: чи має держава турбуватися насамперед про безпеку суспільства у цілому, убезпечивши його від суспільно небезпечних «елементів» якомога на більш тривалі строки, або вона має піклуватися про гуманізацію кримінальної політики як прояв цивілізаційного виміру сучасного устрою суспільного життя? Цікаво відмітити, що не в усіх питаннях було виявлено однаковість. Проте чимало з них ще п'ятдесят років тому визнані важливими і такими, що заслуговують подальшого вивчення і дослідження (наприклад, згода осіб, які тримаються під вартою, на здійсненні щодо них програм виправних заходів; практика залучення до праці таких осіб на добровільних засадах, тримання осіб, що очікують на суд, ізольовано від засуджених, доцільність вилучення молоді зі сфери дії традиційної системи кримінального права, включаючи юрисдикцію судів у справах неповнолітніх або дітей, тощо). Водночас учасниками Третього конгресу було визнано, що суд у виконанні завдань, пов'язаних із відправленням неупередженого правосуддя, повинен бути краще поінформований щодо результатів наукових досліджень, метою яких є встановлення впливу різних вироків на

різні групи правопорушників. Не важко здогадатися, що пропозиція про якомога активніше використання відкритих виправних установ, замість тих, що забезпечують сувору ізоляцію (закритих тюрем), є спробою широко запровадити інститут пробаційних заходів, який активно обговорюється в українському суспільстві останнім часом.

У підсумку обговорення питання злочинного рецидивізму на Третьому конгресі було констатовано, що необхідно продовжувати на постійній основі наукові дослідження, за допомогою яких можна дати оцінку поточним і перспективним методам запобігання рецидивізму з метою забезпечення захисту суспільства від правопорушників, зменшення людських страждань і уникнення надмірних фінансових витрат². Чимало подальших конгресів торкалися цих питань, але переважно фрагментарно. І ось, нарешті, на семінарі-практикумі в межах цього річного Конгресу знов обговорюватиметься питання зниження рецидивізму в аспекті виявлення факторів ризику та розробки рішень. Дорожньою картою обговорення зазначеної проблеми охоплюється три блоки питань: 1) зниження рецидиву; 2) реабілітація і соціальна інтеграція; 3) політика у галузі призначення покарань, варіанти виправних заходів та альтернативи тюремному ув'язненню³. Важливо, що серед можливих питань для обговорення зазначено й про національний досвід у зборі даних про характер повторних злочинів і в оцінці впливу різних підходів до зниження рецидивізму. Адже від того, якої позиції дотримуватися у розв'язанні цих питань, залежать і шляхи відомої уніфікації рекомендацій з метою зниження випадків рецидивізму, що призводитиме, зокрема, до скорочення кількості потерпілих від злочинів, забезпечення більшої безпеки громад і зменшення навантаження на правоохоронні органи і систему кримінального правосуддя.

У Керівництві для дискусій XIV Конгресу ООН щодо запобігання злочинності та поведіння з правопорушниками доводиться, що зниження рецидивізму і підтримка правопорушників у тому, щоб вони стали корисними членами суспільства, вимагають застосування багатостороннього підходу. Цей підхід включає, зокрема, запровадження програм реабілітації правопорушників як у в'язницях, так і в межах громад, здійснення

² Голина В В (ред), 65.

³ Четырнадцатый Конгресс Организации Объединенных Наций по предупреждению преступности и уголовному правосудию (Киото, Япония, 20–27 апреля 2020 г.). Руководство для дискуссий. A/CONF.234/PM.1. С. 28–31.

¹ Голина В В (ред), 57–8.

ефективних стратегій запобігання злочинності та застосування покарань, альтернативних тюремному ув'язненню. При цьому запобігання рецидивізму вимагає проведення ефективних заходів на основі розуміння факторів, що створюють ризик для правопорушників і ускладнюють їх успішну реінтеграцію в суспільство¹. Отже, від урахування різних факторів (як-от: зловживання наркотичними речовинами, відсутність підтримки в сім'ї, психічні та фізичні захворювання, антигромадська свідомість, рання віктимізація тощо) на пряму залежить ефективність такої діяльності.

У своїй резолюції 56/119 про роль, функції, періодичність і тривалість конгресів ООН щодо запобігання злочинності та поведження з правопорушниками Генеральна Асамблея постановила, що кожному Конгресу передують, коли це необхідно, регіональні підготовчі наради² як один із ключових механізмів підготовки зазначених форумів. Їх метою є обговорення питань щодо забезпечення ухвалення актуальних для окремих регіонів проблем у роботі відповідних Конгресів ООН та, власне, визначення таких проблем. На Європейській регіональній підготовчій нараді так само прозвучала проблема необхідності скорочення рецидивізму³.

¹ Вводное руководство по вопросам предупреждения рецидивизма и социальной реинтеграции правонарушителей. Вена: UNODC, 2019. С. 10.

² Роль, функции, периодичность и продолжительность конгрессов Организации Объединенных Наций по предупреждению преступности и обращению с правонарушителями: принята на 56-й сессии резолюцией Генеральной Ассамблеи ООН от 23 января 2002 г. № 56/119. A/RES/56/119.

³ Доклад Европейского регионального подготовительного совещания к четырнадцатому Конгрессу Организации Объединенных Наций по предупреждению преступности и уголовному правосудию, состоявшегося в Вене 23–25 апреля 2019 года. A/CONF.234/RPM.5/1.

Як бачимо на прикладі злочинного рецидивізму, і регіональний форум, і Конгрес ООН щодо запобігання злочинності та поведження з правопорушниками виступають у тандемі обговорення нагальних для всього людства проблем.

Висновки. Звернення до злободенного питання боротьби з рецидивною злочинністю стало майже традицією високого зібрання у межах проведення Конгресів ООН щодо запобігання злочинності та поведження з правопорушниками. Одним із ключових питань для обговорення на XIV Конгресі є шляхи зниження злочинного рецидивізму у світі, якими охоплюється, зокрема, виявлення ризиків щодо повернення правопорушників до вчинення нових злочинів та розробка відповідних рішень нейтралізації зазначених ризиків. На Конгресі, що відбудеться в Кіото у 2020 р., обговорення проблеми рецидиву злочинів переслідує триєдину мету: 1) розробити заходи щодо зниження рецидиву у цілому; 2) запропонувати програми реабілітації та соціальної інтеграції колишніх засуджених та 3) опрацювати основи напрями політики у галузі призначення покарань, застосування виправних заходів, а так само заходів, альтернативних тюремному ув'язненню. Проте для досягнення відчутного прориву в цій справі спочатку потрібно вирішити деякі методологічні питання у підходах до цього явища. Одним із них є розробка більш-менш уніфікованої методики обрахування випадків рецидивних правопорушень у національних практиках, що включала б принаймні, по-перше, виділення контингенту, стосовно якого вчинення нових правопорушень вважається рецидивом, та, по-друге, визначення строків звітного періоду.

REFERENCES

List of legal documents

Legislation

1. Proven reoffending statistics quarterly bulletin, July 2017 to September 2017. Ministry of Justice of UK. Published 25 July 2019 (in English)
2. 2018 Update on Prisoner Recidivism: A 9-Year Follow-up Period (2005-2014): Special Report. U. S. Department of Justice. May 2018. NCJ 250975. 24 p. (in English)
3. Доклад Европейского регионального подготовительного совещания к четырнадцатому Конгрессу Организации Объединенных Наций по предупреждению преступности и уголовному правосудию, состоявшегося в Вене 23–25 апреля 2019 года. A/CONF.234/RPM.5/1. (in Russian)
4. Четырнадцатый Конгресс Организации Объединенных Наций по предупреждению преступности и уголовному правосудию (Киото, Япония, 20–27 апреля 2020 г.). Руководство для дискуссий. A/CONF.234/PM.1. 56 s. (in Russian)
5. Роль, функции, периодичность и продолжительность конгрессов Организации Объединенных Наций по предупреждению преступности и обращению с правонарушителями: принята на 56-й сессии резолюцией Генеральной Ассамблеи ООН от 23 января 2002 г. № 56/119. A/RES/56/119. (in Russian)

Bibliography**Authored books**

1. Batyrhareieva V S, *Retsydyvna zlochynnist v Ukraini: sotsialno-pravovi ta kryminolohichni problemy: monohrafiia* [Recurrent crime in Ukraine: socio-legal and criminological problems: a monograph] (Pravo, 2009) (in Ukrainian)

Edited books

Edited books

2. Golina V V (red), *Kongressy OON po preduprezhdeniju prestupnosti i ugovnomu pravosudij: sb. marerialov: v 3 kn.* [United Nations Congresses on Crime Prevention and Criminal Justice: A collection of materials in 3 books.] (Red zhurn «Pravo Ukraïni», 2013) Kn 1.58 (in Russian)
3. Dandurand Y, 'Alternative approaches to preventing recidivism: restorative justice and the social reintegration of offenders' in: *Women and Children as Victims and Offenders: Background, Prevention, Reintegration: Suggestions for Succeeding Generations* vol. 2 Kury H., Redo S., Shea E. (Eds.) (Zurich: Springer International Publishing 2016) 283–299 (in English)

Non-author books

4. *Vvodnoe rukovodstvo po voprosam preduprezhdeniya recidivizma i social'noj reintergracii pravonarushitelej: seriya spravochnikov po voprosam ugovnogo pravosudiya.* [An Introductory Guide to the Prevention of Reoffending and the Social Reintegration of Offenders: A Series of Criminal Justice Handbooks] (UNODC, 2019) <https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/V1802305_-_R.pdf> (in Russian)

Journal articles

5. Brown S L, St Amand M D, Zamble E, 'The Dynamic prediction of criminal recidivism: a three-wave prospective study' (2008) 33 *Law and Human Behavior* 25–45 (in English)
6. Cimino A, Mendoza N, Thieleman K, Shively R, Kunz K, 'Women reentering the community: understanding addiction and trauma-related characteristics of recidivism' (2015) 25 (5) *Journal of Human Behavior in the Social Experiment* 468–476 (in English)
7. Cooke D J, Michie C, 'Predicting recidivism in a Scottish prison sample' (1998) 4 *Psychology, Crime and Law* 169–211 (in English)
8. Finklehor D, Ormrod R K, Turner H, 'Revictimization patterns in a national longitudinal sample of children and youth'. (2007) 31 *Child Abuse and Neglect* 479–502 (in English)
9. Gendreau P, Little T, Goggin C, 'A meta-analysis of the predictors of adult offender recidivism: what works!' (1996) 34 *Criminology* 575–608 Doi: 10.1111/j.1745–9125.1996.tb01220.x. (in English)
10. Hennigan K M, Maxson Ch L, Sloane D C, Kolnick K A, Vindel F 'Identifying high-risk youth for secondary gang prevention' (2014) 37 (1) *Journal of Crime and Justice* 104–128, DOI: 10.1080/0735648X.2013.831208 (in English)
11. Howard P, Dixon L, 'Developing an empirical classification of violent offences for use in the prediction of recidivism in England and Wales' (2011) 3 *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research* 141–154 (in English)
12. – 'Identifying change in the likelihood of violent recidivism. Causal dynamic risk factors in the OASys Violence Predictor' (2013) 37 *Law & Human Behavior* 163–174 (in English)
13. Jones N J, Brown S L, Zamble E, 'Predicting criminal recidivism in adult offenders: Researcher versus parole officer assessment of dynamic risk' (2010) 37 *Criminal Justice and Behavior* 860–882 (in English)
14. LeBel Th P, Burnett R, Maruna Sh, Bushway Sh, 'The Chicken and Egg of Subjective and Social Factors in Desistance from Crime' (2008) 5 *European Journal of Criminology* 131–159 DOI: 10.1177/1477370807087640 (in English)
15. Mann R E, Hanson R K, Thornton D, 'Assessing risk for sexual recidivism: Some proposals on the nature of psychologically meaningful risk factors' (2010) 22 *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment* 191–217 (in English)
16. Nagin D S, Cullen F T, Jonson Ch L 'Imprisonment and Reoffending' (2009) 38(1) *Crime and Justice* 115–200 (in English)
17. Rettinger L J, Andrews D A 'General risk and need, gender specificity, and the recidivism of female offenders' (2010) 37 *Criminal Justice and Behavior* 29–46 (in English)
18. Smith P, Cullen F T, Latessa E J 'Can 14,737 women be wrong? A meta-analysis of the LSI-R and recidivism for female offenders' (2009) 8 (1) *Criminology and Public Policy* 183–208 (in English)
19. Wormith S J, Olver M E, Stevenson H E, Girard L, 'The long-term prediction of offender recidivism using diagnostic, personality, and risk/need approaches to offender assessment' (2007) 4(4) *Psychological Services* 287–305 (in English)

20. Kvashis V E, 'K XIV Kongresu OON po preduprezhdeniju perstupnosti i ugovnomu pravosudiju: osnovnye problemy, celi i zadachi' [To the UN Congress on Crime Prevention and Criminal Justice: Key Issues, Goals, and Tasks] (2019) 3 Nauchnyj portal MVD Rossii 16–21 (in Russian)

Dissertation

21. Antonjan E A, 'Lichnost' recidivista: kriminologicheskoe i ugovno-ispolnitel'noe issledovanie' [Recidivist's personality: criminological and criminal executive research] (dis d-ra jurid nauk, Mosk gos jurid un-t im O E Kutafina, 2014) (in Russian)

Websites

22. Nedjuk M, Dagaeva K, 'Recidivisty stali sovershat' bol'she prestuplenij' [Recidivists began to commit more crimes] (Izvestija iz, 13 dekabnja 2017) <<https://iz.ru/666795/mariia-nediuk-ksenii-dagaeva/retcidivisty-stali-sovershat-bolshe-prestuplenii>> (in Russian)
23. Braun E, 'Uroven' recidivnoj prestupnosti v Belarusi sostavljaet 38%' [The level of recidivism in Belarus is 38%] (Belnovosti, 25 fevralja 2019) <<https://www.belnovosti.by/belarus-v-cifrah/uroven-recidivnoy-prestupnosti-v-belarusi-sostavlyet-38>> (in Russian)

Батиргареева В. С. Питання боротьби з рецидивною злочинністю у матеріалах Конгресів ООН щодо запобігання злочинності та поведження з правопорушниками

У структурі злочинності будь-якої країни світу завжди мають місце рецидивні злочини. Їх кількість практично не піддається зменшенню. Разом із тим ці злочинні діяння є найбільш небезпечними проявами кримінальної активності особи, оскільки повернення особи до вчинення нових злочинів свідчить про те, що раніше вживані кримінально-правові заходи та заходи їх повернення назад до законослухняного суспільства виявилися неефективними. Із цієї причини питання вивчення та протидії рецидивній злочинності посідають чільне місце серед тих проблем, що перманентно обговорюються на рівні Конгресів ООН щодо запобігання злочинності та поведження з правопорушниками.

У публікації висвітлюються положення матеріалів зазначених Конгресів, що стосуються кримінального рецидивізму та практики його запобігання. Водночас увагу приділено існуючим методикам обліку рецидивних злочинів в окремих країнах (США, Велика Британія, Україна). Підкреслюється, що масштаби рецидивної злочинності через різні методики її обліку у тих чи інших країнах можуть значно різнитися. Наслідком такої ситуації є неможливість скласти єдину картину дійсного поширення злочинного рецидивізму у різних країнах та регіонах світу. На підставі цього робиться висновок, що для досягнення конкретних результатів у боротьбі зі злочинним рецидивізмом виникає потреба у розробці єдиної міжнародної методики обліку рецидивізму.

Ключеві слова: рецидивізм, особливо небезпечний рецидивіст, Конгрес ООН щодо запобігання злочинності та поведження з правопорушниками.

Батиргареева В. С. Вопросы борьбы с рецидивной преступностью в материалах Конгрессов ООН по предупреждению преступности и обращению с правонарушителями

В структуре преступности любой страны мира всегда имеются рецидивные преступления. Их количество практически не поддается снижению. Вместе с тем данные преступные деяния являются наиболее опасными проявлениями криминальной активности человека, поскольку его возвращение к совершению новых преступлений свидетельствует о том, что ранее предпринятые уголовно-правовые меры и меры по возвращению человека назад в законопослушное общества оказались неэффективными. По этой причине вопросы изучения и противодействия рецидивной преступности занимают видное место среди проблем, перманентно обсуждаемых на уровне Конгрессов ООН по предупреждению преступности и обращению с правонарушителями.

В публикации освещаются положения материалов указанных Конгрессов, касающиеся уголовного рецидивизма и практики его предотвращения. В то же время внимание уделено существующим методикам учета рецидивных преступлений в отдельных странах (США, Великобритания, Украина). Подчеркивается, что масштабы рецидивной преступности из-за различных методик ее учета в тех либо иных странах могут значительно различаться. Следствием такой ситуации является невозможность составить единую картину действительного распространения преступного рецидивизма в различных странах и регионах мира. На основании этого делается вывод, что для достижения конкретных результатов в борьбе с преступным рецидивизмом возникает потребность в разработке единой международной методики учета рецидивизма.

Ключевые слова: рецидивизм, особо опасный рецидивист, Конгресс ООН по предупреждению преступности и уголовному правосудию.

Batyrgareieva V. S. The issues of combating recidivism in the materials of the UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders

In the structure of crime in any country in the world there are always recidivism. Their number is practically not subject to reduction. At the same time, these criminal acts are the most dangerous manifestations of a person's criminal activity, since his return to the commission of new crimes indicates that previously taken criminal law measures and measures to return a person back to a law-abiding society were ineffective. For this reason, the issues of studying and combating recidivism hold a prominent place among the problems permanently discussed at the level of the UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders.

The publication highlights the provisions of the materials of these Congresses regarding criminal recidivism and the practice of preventing it. At the same time, attention is paid to existing methods of accounting for recidivism in individual countries (USA, UK, Ukraine). It is emphasized that the extent of recidivism due to different methods of its accounting in different countries can vary significantly. The consequence of this situation is the inability to compose a single picture of the actual spread of criminal recidivism in various countries and regions of the world. Based on this, it is concluded that in order to achieve specific results in the fight against criminal recidivism, there is a need to develop a unified international methodology for accounting for recidivism.

Keywords: *recidivism, a particularly dangerous recidivist, United Nations Congress on Crime Prevention and Criminal Justice.*